

УДК 94 (477)

Л. В. Щербін

ВИНИКНЕННЯ ТА ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ СЕЛА СТАРІ КРИВОТУЛИ

У статті проаналізовано особливості виникнення покутського села Старі Кривотули. Автор наводить різні версії і гіпотези походження назви населеного пункту.

Ключові слова: Старі Кривотули, Покуття, перша письмова згадка, народні легенди, регіональна історія.

В статье проанализированы особенности возникновения покутского села Старые Кривотулы. Автор наводит разные версии и гипотезы происхождения названия населенного пункта.

Ключевые слова: Старые Кривотулы, Покуття, первое письменное упоминание, народные легенды, региональная история.

In the article the features of origin of pokuts' koho village are analysed Old Kryvotuly. An author points different versions and hypotheses of origin of the name of settlement.

Key words: Old Kryvotuly, Pokuttia, first writing mention, folk legends, regional history.

Постановка проблеми. Нові тенденції розвитку історичної науки у ХХ–ХХІ ст. засвідчили неспроможність акцентування уваги тільки на політичних та соціально-економічних темах дослідження. Історичне краєзнавство або регіо-

нальна історія відноситься до тих напрямів історіописання, в яких з одного боку накопичений значний фактичний матеріал, а з іншого боку існує потреба у висвітленні ще багатьох тем. Незаперечною є важлива роль історичного

краєзнавства у патріотичному вихованні дітей та молоді, у поглибленні знань про історію України через знання історії малої батьківщини, рідного краю. Вивчення історії населених пунктів надає можливість не тільки розуміння власного минулого, але й подолати певний скептицизм щодо історичного краєзнавства як до заняття лише “любителів” історії.

Аналіз актуальних досліджень. Висвітлення проблеми виникнення та походження назви покутського села Старі Кривотули здійснено у працях Д. Бучка [2], П. Сіреджука [5]. Дата першої письмової згадки про село наведена в “Історії міст і сіл УРСР” [3].

Мета статті – дослідження виникнення та походження назви села Старі Кривотули Тисменицького району Івано-Франківської області.

Виклад основного матеріалу. Місце розташування і територія с. Старі Кривотули впродовж віків залишається незмінним. Село розташоване в долині вздовж берегів ріки Ворона – правої притоки Бистриці Надвірнянської [4, с. 28]. Місцевість рівнинно-горбиста. Населений пункт знаходиться за 28 км від м. Івано-Франківськ, за 30 км від м. Коломия і за 7 км від найближчої залізничної станції Отинія [3, с. 241]. Село розташоване на шосейній дорозі Львів-Івано-Франківськ-Чернівці на південний захід від м. Коломия.

Село Старі Кривотули відоме з XIV століття. Перша письмова згадка про село належить до 1436 року [1, с. 9], що міститься в “Актах гродських і земських”. Також в цих документах знаходимо, що з 1487 р. поміщик Станіслав з Шепаровець під Коломиєю одержав у спадщину село Кривотули (“Krzywotuli”) разом з селами Хлібичин, Ворона та іншими [1, с. 9]. Крім того, дослідник Д. Бучко називає цілу низку інших опублікованих джерел, де згадується село Старі Кривотули, зокрема за роки: 1448, 1489, 1587, 1785–1788 [2, с. 111]. Найдавнішу письмову згадку подає також історик П. Сіреджук [5, с. 95].

Існує кілька гіпотез і думок серед істориків щодо походження назви села. Назва населеного пункту пов’язана з місцем його заснування. Спочатку воно виникло на берегах р. Оприщина, яка колись мала криве русло (тепер воно штучно вирівняне), особливо при впадінні у р. Ворону. Давнє слово “тула” пояснюється також як скрите недоступне місце (Мурзаев Э.М. Словарь народных географических терминов. М.: Мысль, 1984. – 654 с.) За народними переказами, місця на берегах річки, де виникло село, були важкодоступні, захищені зі сходу лісистими горбами, з півдня і заходу – двома повноводними ріками, озерами і болотами. Вони стали для перших поселенців надійним захистом (тулою) від ворогів і дали назву населеному пункту.

Відомо, що часті повені дошкуляли місцевим жителям і частина їх переселилася із берегів р. Ворона на горб, заснували другі Кривотули. З 1763 р. село, яке виникло раніше, одержало на-

зву Старі Кривотули, а те, що пізніше – Нові Кривотули.

Село Старі Кривотули було засноване на рівнинній місцевості. Кожен господар будував собі житло на власному ґрунті, де хотів і як хотів. То ж усі будівлі в селі були криво тулені, тобто криво поставлені, а не в ряд, як будували німці або поляки.

Згідно ще однієї легенди рікою Вороною, коли вона ще була повноводою, йшли сплави дерев. Одного разу під час повені швидка течія розірвала сплави. Усі люди загинули, врятувався лише один чоловік із своїм сином. Цей чоловік був кривий і старий. Тут він поселився і дав назву населеному пункту: Старі Кривотули. Давня частина села ще й сьогодні називається Кривий Кінець. Коли була повінь, то син засновника Старих Кривотули, подався на гору і там поселився. І став засновником Нових Кривотули. Такі існують пояснення назви села Старі Кривотули в народних легендах і переказах [6, с. 25–26].

На думку дослідників М. Худаши та М. Демчук, етимологія “Krzywotuly” неясна, гіпотетична з можливим неоднозначним тлумаченням [7, с. 75].

І. Крип’якевич навів цю назву серед найменувань сіл, які відбивають виробничий і соціальний побут населення. Історик відносив її до так званих службових назв. Згідно з цією версією кривотули – це зброярі, які виготовляли в даному випадку, певний вид мечів – кривих за формою, тобто сагайдаків-тулів [7, с. 75]. Кривотуль, таким чином, – словоскладання за допомогою сполучного звука -о- ад’єктивної основи [крив] із субстантивом [туль], буквально, кривий тул, тобто відповідної викривленої форми сагайдак, звідки, як виходить, метонімічна ця назва – апелятив поширилась і на майстра, який займався виготовленням кривотулів. Отже, з даної версії випливає, що назва Кривотули – це первісно службова назва за заняттям із значення: кривотули – “люди, які займаються виготовленням кривих мечів”.

Згідно з іншою гіпотезою, “назву населеного пункту Кривотули можна розглядати як первісно родову назву із значенням кривотули “рід (або піддані) Кривотула”, яке семантичним шляхом перейшло в первісне значення населеного пункту, який заселяють кривотули” [7, с. 76].

За аргументованим припущенням чеського дослідника Я. Спалія, підтриманим Л. Госаком та Р. Шпраменком ці слов’янські ойконіми пов’язані з певними поселенськими актами, видами чи способами поселень слов’ян” [7, с. 76]. У [Кривотуль] вбачають первісне поняття “той хто несправедливо скрився”, Кривотули слід би тлумачити як колективну назву з первісного значення “люди, які несправедливо скрилися” – “люди, які притулилися, знайшли собі притулок, сховище кривим, несправедливим шляхом” (можливо поселилися, насильно захопивши чужі землі)” [7, с. 76]. Від цього значення ви-

никла і назва села Кривотули, яке заселяють кривотули “люди, які тут поселилися, притулилися криво, несправедливо”.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, перша літописна згадка про село Старі Кривотули відноситься до 1436 року. Існує кілька версій походження назви села. Перспективи подальших досліджень полягають у виявленні та вивченні джерел з історії села та написанні історії села Старі Кривотули.

ЛІТЕРАТУРА

1. Akta Grodzkie i Ziemskie. – Т XII. – Lwow, 1887. –S. 9.
2. Бучко Д. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Бучко. – Л. : Світ, 1990. – 143 с.
3. Історія міст і сіл Української РСР. [Івано-Франківська область](#). – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1971. – 639 с.
4. Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів, 2010. – 456 с.
5. Сіреджук П. Як і коли заселялось Прикарпаття / П.Сіреджук // Жовтень. – 1984. – № 2. – С. 95–108.
6. Тасмниці місцевих назв: Народні легенди, перекази, оповіді про походження окремих топонімич. назв Тисмениц. р-ну. – Тисмениця, 1995. – 56 с.
7. Худаш М. Л. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімі утворення) / М. Худаш, М. Демчук. – К., 1991. – 268 с.